

ULUSLARARASI SENDİKACILIK HAREKETİ VE ANTI-EMPERYALİST MÜCADELE (1901-1945)

Mülkiye Dergisi, Cilt XXVII, Sayı 240, Yaz 2003

Giriş

Türkiye’de uluslararası sendikacılık hareketi tarihi konusunda yayımlanmış araştırmalar son derece sınırlıdır. Özellikle, uluslararası işkolu federasyonları ve Uluslararası Sendikalar Federasyonu’nun tarihi hakkında yalnızca iki kitap vardır: Kamil Turan’ın **Milletlerarası Sendikal Hareketler** ¹ kitabı ile TÜRK-İŞ tarafından (yazarı belirtilmeden) yayımlanan **Ekmek, Barış, Özgürlük, Dünya Sendikacılık Hareketinin Tarihi** ².

Kamil Turan’ın kitabının Uluslararası Sendikalar Federasyonu ile ilgili bölümlerinde ana kaynak, TÜRK-İŞ’in sözü edilen yayınıdır. Kamil Turan, Uluslararası Sendikalar Federasyonu’nun hiçbir orijinal yayınından yararlanmamıştır. Ayrıca, Uluslararası Sendikalar Federasyonu ile ilgili temel kaynaklar da incelenmemiştir (Sassenbach (1926); Schevenels (1956); Lorwin (1929), Lorwin (1953); Price (1945)). Kamil Turan’ın kitabı, bu nedenle, Uluslararası Sendikalar Federasyonu’nun öğrenilmesi ve anlaşılması açısından son derece yetersizdir.

TÜRK-İŞ’in kitabının ilgili bölümleri de, Uluslararası Sendikalar Federasyonu’nun çalışmalarının anlaşılabilmesi açısından yetersizdir.

Bu yazının amacı, gelişmiş kapitalist ülkelerin işçi sınıflarının İkinci Dünya Savaşı öncesindeki dönemde sömürge ve yarı-sömürge ülkelerdeki anti-emperyalist mücadelelere yaklaşımının incelenmesidir.

Bu konu, günümüzde sendikacılık hareketinin ittifaklarının belirlenmesi açısından önemlidir.

Günümüzde sendikacılık hareketinde ittifaklar tartışıldığında iki ana eğilim ortaya çıkmaktadır.

Birinci eğilim, işçi sınıfının özünde enternasyonalist olduğu görüşünden hareketle ve ulusötesi sermayenin günümüzde artan egemenliğine dikkat çekerek, ana ittifakın tüm ülkelerin işçileri arasında olması gerektiğini ve olabileceğini ileri sürmektedir.

İkinci eğilim ise, gelişmiş kapitalist ülkelerin işçi sınıflarının enternasyonalist bir tavır içinde olmadığı; anti-emperyalist bir çizgi benimsemediği; sömürge ve yarı-sömürgelerdeki anti-emperyalist hareketlere yakınlık duymadığı ve denetimleri altındaki tuttukları uluslararası sendikal örgütlerin politikalarını da bu anlayışa göre belirledikleri görüşündedir. Bu anlayışa göre, sorunların aşılmasında, gelişmiş kapitalist ülkelerin işçi sınıflarıyla işbirliği ve dayanışma ve onların denetimindeki uluslararası sendikal örgütlenmeler önemlidir; ancak belirleyici değildir. Günümüzde belirleyici olan, her ülkede tüm anti-emperyalist güçlerin birleştirilmesi ve azgelişmiş ülkelerdeki işçi sınıfı hareketlerinin geniş bir cephede birleştirilmesidir.

Günümüzün bu tartışmalarına ışık tutacak bir konu, İkinci Dünya Savaşı öncesindeki dönemde Uluslararası Sendikalar Federasyonu’nun (USF) sömürgecilik ve sömürgeciliğe karşı verilen mücadele konusundaki tavrıdır. Bu yıllarda büyük ağırlıkla Avrupa’daki gelişmiş

¹ Turan, K., **Milletlerarası Sendikal Hareketler**, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yay. No.33, Ankara, 1979, 447 s.

² TÜRK-İŞ, **Ekmek, Barış, Özgürlük, Dünya Sendikacılık Hareketinin Tarihi**, Yay.No.59, Ankara, 1968, 200 s.

kapitalist ülkelerin sendikalarının uluslararası düzeydeki örgütlenmesi olan USF'nin tarihinin bu açıdan incelenmesi, benzeri örgütlenmelerin bugünkü politikalarının kavranabilmesinde yararlı olacaktır.

Bu konunun önem kazanmasının diğer bir nedeni, Türkiye'nin bugün karşı karşıya bulunduğu sorunların çözümünde sınıfların mevzilenmesinde ve işçi sınıfının programının belirlenmesinde ortaya çıkan sorunlardır. Bu konuda da yolgösterici bir durum İstiklal Savaşı sırasında yaşanmıştır.

İstiklal Savaşı sırasında İstanbul'da faaliyet gösteren sendikalar sendikal mücadele vermişler, 1 Mayıs'ı kutlamışlar; ancak anti-emperyalist bir çizgi benimsememişler, işgale karşı çıkmamışlar, İstiklal Savaşı'na açık bir destek vermemişlerdir. Türkiye'de bugün işçi sınıfının programında bağımsızlık, ulusal egemenlik ve onlarla bağlantılı olarak anti-emperyalizmin yer alış biçimi, işçi sınıfının müttefiklerinin belirlenmesi açısından da önemlidir. Uluslararası Sendikalar Federasyonu'nun da, İstanbul'daki sendikacılık hareketinin de emperyalizme karşı ilk başarılı kurtuluş savaşı olan İstiklal Harbine karşı gösterdiği duyarsızlık, yeterince tartışılmamış olmakla birlikte, günümüzün politikaları açısından son derece önemlidir.

Bu çerçevede sorulması gereken soru, ağırlıklı Avrupa ülkelerinin işçi sınıflarının sendikal örgütlerinden oluşan Uluslararası Sendikalar Federasyonu'nun anti-emperyalist mücadeleler konusundaki duyarsızlığının nedeninin ne olduğudur. Bu soruya iki yanıt verilebilir: (a) Avrupa ülkelerinin işçi sınıfları sınıf bilincinden yoksundur; bu nedenle de kendi ülkelerinde emperyalist politikaları desteklemişlerdir; (b) Avrupa ülkelerinin işçi sınıfları sınıf bilincine sahiptir; ancak kısa ve hatta orta vadeli çıkarlarının kendi ülkelerinin emperyalist politikalarıyla örtüştüğü inancındadır ve emperyalist politikardan bilinçli bir biçimde yararlanmaktadır.

Bu yazının amacı, bu çerçevede, İkinci Dünya Savaşı öncesindeki dönemde uluslararası sendikacılık hareketinin sömürge ve yarı-sömürgelerdeki anti-emperyalist mücadelelere karşı tavrının incelenmesidir. Benzer nitelikte bir çalışma, günümüzde gelişmiş kapitalist ülkelerin işçi sınıflarının tavrı konusunda da yapılmalıdır.

Ulusal Sendikal Merkezler Uluslararası Sekreterliği (1901-1913)

Uluslararası düzeyde sendikal örgütlenmeler, belirli meslekler temelinde ön plana çıktı. 1889 yılında basım işçileri, şapka işçileri, puro ve tütün işçileri ve ayakkabı işçileri ayrı ayrı uluslararası meslek sekreterlikleri oluşturdu. Madenciler 1890 yılında, cam işçileri 1892 yılında, terziler, metal işçileri, demiryolu işçileri 1893 yılında, dokuma işçileri ve kürk işçileri 1894 yılında benzer nitelikte uluslararası meslek örgütlenmelerine gittiler. Bu uluslararası meslek örgütlenmeleri, grevlerde uluslararası düzeyde grev kırılcılığın engellenmesini ve meslekte çalışma koşulları ve ücretler konusunda bilgi alışverişini amaçlıyordu. Uluslararası meslek örgütlenmeleri, 1889 yılında oluşturulan İkinci Enternasyonal'in sosyalist çizgisinden önemli ölçüde etkilenmişti. Ayrıca, 1914 yılında faaliyet gösteren 28 uluslararası meslek örgütlenmesinin hemen hemen tümünün genel merkezi Almanya'daydı³.

Alman sendikalarının uluslararası meslek örgütlerindeki hakimiyeti, 1901 yılında Ulusal Sendikal Merkezler Uluslararası Sekreterya'sının oluşmasında da görüldü. Daha sonra Uluslararası Sendikalar Federasyonu'na dönüşecek olan Ulusal Sendikal Merkezler Uluslararası Sekreterya'sı, 7 Avrupa ülkesinin sendikaları tarafından 21 Ağustos 1901 tarihinde Kopenhag'da düzenlenen konferansta oluşturuldu. Örgütün 1902 yılında

³ Dreyfus, M., "The Emergence of an International Trade Union Organization (1902-1919)", Carew, A. et al (ed.), **The International Confederation of Free Trade Unions**, Peter Lang, Almanya, 2000, s.37-39.

düzenlenen ikinci konferansında, örgütlenmenin temel amacı olarak, grev sırasında dayanışmanın sağlanması, grev kırıcılığının önlenmesi, her ülkede işçi hareketinin durumu, çalışma mevzuatı ve çalışma koşullarına ilişkin bilgi derlenmesi ve değiş tokuşu olarak belirlendi.

Ulusal Sendikal Merkezler Uluslararası Sekreterya'sının 1909 yılında toplanan 6. Konferansına 18 ülkeden 20 delege katıldı. Konferans'ta ilk kez Amerikan Emek Federasyonu'ndan bir delege yer aldı.

Ulusal Sendikal Merkezler Uluslararası Sekreterya'sı 1904 yılında 14 Avrupa ülkesinde 2,5 milyon üyeyi (1 milyon Almanya'da, 470 bini İngiltere'de) temsil ediyordu. 1913 yılında ise 19 ülkede temsil ettiği işçi sayısı 7,7 milyon olmuştu. Almanya'da 2,5 milyon, ABD'de 2 milyon, İngiltere'de 967 bin, Fransa'da ise 592 bin üye vardı. Bu ülkelerin dışında, Avusturya, Belçika, Bosna, Hırvatistan, Danimarka, Finlandiya, Macaristan, İtalya, Hollanda, Norveç, Romanya, Sırbistan, İspanya, İsveç ve İsviçre sendika merkezleri Ulusal Sendikal Merkezler Uluslararası Sekreterya'sına bağlıydı ⁴. Örgütün politikalarının oluşturulmasında Avrupa ülkelerinin, özellikle de Almanya'nın, belirleyici rolü ve etkisi vardı.

Birinci Dünya Savaşı'na kadarki dönemde, Ulusal Sendikal Merkezler Uluslararası Sekreterya'sının kararlarında anti-emperyalist bir çizgi söz konusu değildir. Bu dönemde Ulusal Sendikal Merkezler Uluslararası Sekreterya'sını oluşturan örgütlerin buldukları ülkelerin büyük bir bölümü, sömürgelere sahipti ve emperyalist yeniden paylaşım kavgaları yaygınlaşıyordu. Ancak, bu yıllarda, büyük bir etkisi olan Alman sendikalarının da, örgütün politikalarının belirlenmesinde büyük etkisi olan İngiliz ve Fransız sendikalarının da, sömürgecilğe karşı bir tavrı olmamıştır. Tam tersine, sömürgecilik onaylanmıştır.

Uluslararası Sendikalar Federasyonu'nun arşivinin büyük bir bölümü ve özellikle de ilk dönemlere ilişkin belgeler, Fransa'nın Almanlarca işgalinin ardından Gestapo'nun eline geçti ve İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden sonra geri alınamadı. Bu nedenle, bu döneme ilişkin önemli kaynaklar sınırlıdır ve bunlarda, Ulusal Sendikal Merkezler Uluslararası Sekreterya'sının sömürgelerle ilgilendiğine ilişkin hiçbir bilgi yer almamaktadır.

Bu konuda en önemli kaynak, Uluslararası Sendikalar Federasyonu Sekreteri J. Sassenbach'ın 1926 yılında yayımlanan *Twenty-Five Years of International Trade Unionism* kitabıdır ⁵. Sassenbach'ın kitabında, 1901 yılındaki Kopenhag, 1902 yılındaki Stuttgart, 1903 yılındaki Dublin, 1905 yılındaki Amsterdam, 1907 yılındaki Oslo, 1909 yılındaki Paris, 1911 yılındaki Budapeşte ve 1913 yılındaki Zürih Konferanslarına ilişkin toplam 29 sayfa özet vardır ⁶. En güvenilir kaynak konumundaki bu kitapta yer alan görüşme özetlerinde, Ulusal Sendikal Merkezler Uluslararası Sekreterya'sının sömürgeler sorunuyla ilgilendiğine ilişkin en ufak bir ipucu bile yoktur.

İkinci Dünya Savaşı öncesinde yayımlanmış önemli diğer bir kaynak, Lewis L.Lorwin'in **Labor and Internationalism** kitabıdır ⁷. Lorwin, kitabının 15 sayfalık bir bölümünü (s.100-114) Ulusal Sendikal Merkezler Uluslararası Sekreterya'sına ayırmıştır. Lorwin'in kitabındaki bilgiler de, sömürgecilik sorununun gündeme alınmadığını göstermektedir. Lorwin'in kitabının 1953 yılında yapılan basımında (**The International Labor Movement, History, Policies, Outlook**) Ulusal Sendikal Merkezler Uluslararası Sekreterya'sına 5 sayfa ayrılmıştır ⁸. Bu

⁴ Dreyfus, M., a.g.y., s.58-9.

⁵ Sassenbach, J., **Twenty-Five Years of International Trade Unionism**, International Trade Union Library Nos.4/5, IFTU, Amsterdam, 1926, 140 s.

⁶ Sassenbach, J., a.g.k., s.7-35.

⁷ Lorwin, L.L., **Labor and Internationalism**, George Allen and Unwin Ltd., Londra, 1929.

⁸ Lorwin, L.L., **The International Labor Movement, History, Policies, Outlook**, Connecticut, 1953, s.32-36.

bölümde yazılanlar, kitabın 1929 basımının özeti niteliğindedir ve sömürgecilik konusunun gündeme alındığına ilişkin bir bilgi yoktur.

Bu konuda diğer bir temel başvuru kitabı, Uluslararası Sendikalar Federasyonu'nun Genel Sekreterliğini yapmış olan Walther Schevenels'in **Forty-Five Years IFTU** kitabıdır⁹. Bu kitapta, Ulusal Sendikal Merkezler Uluslararası Sekreteryası'na 30 sayfa ayrılmıştır (s.23-52). Anlatılanlar, büyük ölçüde Sassenbach'tan alınmıştır. Bu kitapta da örgütün sömürgeciliğe karşı bir tavrından söz edilmemektedir.

Ulusal Sendikal Merkezler Uluslararası Sekreteryası'nda 1913 yılına kadar sosyalistler hakimdi. Farklı güçlü bir ses, Amerikan Emek Federasyonu (AFL) idi. Amerikan Emek Federasyonu, örgüte 1911 yılında katıldı. Örgüt tüzüğüne göre, her ülkeden yalnızca tek bir kuruluş üye olabiliyordu. Bu neden ileri sürülerek, ABD'den Dünya Endüstri İşçileri (Industrial Workers of the World) örgütünün üyelik başvurusu reddedildi. Bu tavır önemlidir; çünkü, Dünya Endüstri İşçileri (IWW) anarkosendikalist ve Marksist önderlik altında, enternasyonalist ve anti-kapitalist radikal bir çizgi izliyordu. Amerikan Emek Federasyonu'nun üyeliğinin nedeni, bir olasılıkla, Dünya Endüstri İşçileri'nin üyeliğinin engellenmesiydi.

Ulusal Sendikal Merkezler Uluslararası Sekreteryası 1913 yılında Zürih'te toplanan 8. Konferansında adını Uluslararası Sendikalar Federasyonu (IFTU: International Federation of Trade Unions) olarak değiştirdi.

Ulusal Sendikal Merkezler Uluslararası Sekreteryası, işçi sınıfının uluslararası işbirliği ve dayanışması açısından son derece sınırlı görevler yerine getirdi. Örgüte Alman sendikaları hakimdi. İngiliz sendikaları biraz mesafeli kaldılar. Yapılan iş, istatistik ve bilgi değiş tokuşu ile sendikal örgütlenmenin teknik sorunlarıyla ilgili tartışmalardı. Bir eleştirel yaklaşım, örgütün "uluslararası posta kutusu" olabildiğiydi. "Ulusal Sendikal Merkezler Uluslararası Sekreteryası "bir ölçüde ve yeterince olgunlaşmadan, Uluslararası Çalışma Bürosu'nun rolünü oynadı."¹⁰

Birinci Dünya Savaşı Öncesinde Gelişmiş Ülkelerin Sendikal Hareketlerinin Sömürgecilik Konusundaki Tavrı

Birçok ülkede sendikaların ve Avrupa ölçeğinde de uluslararası sendikal örgütlenmelerin ortaya çıktığı dönem, emperyalist paylaşımın en yoğun olduğu yıllardı. 1875 yılında Afrika'nın onda birinden az bir bölümü Avrupa ülkelerinin sömürgesiydi. Yirmi yıl sonra, 1895 yılında, Afrika'nın yalnızca onda biri sömürgeleştirilmemişti. 1871 ile 1900 yılları arasında İngiltere İmparatorluğu 4,3 milyon mil kare araziye ve 66 milyon insanı sömürgeleştirdi. Fransa'nın sömürgeleştirdiği alan 3,5 milyon mil kare ve 26 milyon kişiydi. Almanya bu dönemde 1 milyon mil kare ve 13 milyon insan sömürgeleştirdi¹¹. Gelişmiş kapitalist ülkeler ve sermayeleri, sömürgeleştirdikleri bölgeleri yağmaladılar ve bu bölgelerin insanlarını, angarya başta olmak üzere, her türlü yokluk, baskı, işkence ve sömürüye maruz bıraktılar.

Bu dönemde ortaya çıkan uluslararası sendikal örgütlerde belirleyici olan bazı ülkelerin sendikaları sömürgecilik sorununa nasıl yaklaşıyordu?

Birinci Dünya Savaşı'ndan önceki dönemde Ulusal Sendikal Merkezler Uluslararası Sekreteryası'nda Alman etkisi, Lewis Lorwin tarafından şöyle belirtilmektedir: "1914 yılından

⁹ Schevenels, W., **A Historical Precis, Forty-Five Years International Federation of Trade Unions**, Board of Trustees, Brüksel, 1957, 442 s.

¹⁰ Dreyfus, M., a.g.y., s.68-70.

¹¹ Thomson, D., **Europe Since Napoleon**, Penguin Books, Middlesex, 1970, s.498.

önce Uluslararası Sekreteryaya ve Meslek Sekreterlikleri açık bir biçimde Alman etkisi altındaydı.”¹²

Bu dönemde Alman işçi sınıfının sömürgeler sorununa bakışı nasıldı?

Alman, İngiliz ve Fransız işçi sınıflarının sömürgeler sorununa bakışı konusunda güvenilir ve kapsamlı bir çalışma, Fritjof Tichelman'ın “Sosyalist ‘Enternasyonalizm’ ve Sömürge Dünyası” makalesidir¹³. Tichelman'ın belirttiğine göre, Alman Sosyal Demokrat Partisi içinde sömürgecilik karşıtı güçlü bir eğilim vardı. Ancak, Almanya güçlenip yayılmacılığa başlayınca, farklı sesler ortaya çıkmaya başladı. Örneğin, Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin önderlerinden Bernstein 1898 yılında, “üstün uygarlığın kendi etki alanını genişletme hakkını” savunuyordu. Daha sonraki süreçte ise, “Almanya'nın, siyasi, ekonomik ve kültürel gücüne gerçekten uyan bir sömürge imparatorluğu yaratma hakkı” bir süreç içinde kabul edildi. Birinci Dünya Savaşı öncesinde ise “inanmış reformist çoğunluk, Almanya'nın sömürge imparatorluğunun yeniden canlandırılması dalepleri de dahil olmak üzere, saldırgan bir savaş çabasını koşulsuz olarak desteklemeye başlamıştı.”¹⁴

Benzer bir değerlendirme, Gottfried Mergner tarafından da yapılmaktadır. Mergner şöyle demektedir¹⁵: “Alman işçi hareketinin enternasyonalizmi, sömürgecilik karşıtlığını içermiyordu. ‘Uygar’ dünyanın (yani, Avrupa'nın endüstrileşmiş uluslarının) insanın gelişiminin en üst noktasını oluşturduğu varsayımı, Alman işçi hareketinin temsilcilerinin ‘vahşilerle’ (yani, Avrupa sömürgeciliği tarafından ezilen halklarla) dayanışma içine girmesini önliyordu.”

“Emperyalizm, çatışma durumlarında daima örgütlü işçilerin ulusal dayanışmasına güvenebiliyordu.” August Bebel, Alman Parlamentosu'nda yaptığı konuşmada, sömürgelerle ilgili bilgisinin olmadığını söyleyebiliyordu. 1912 yılına kadar, Afrika sömürgelerinin halklarıyla Alman Sosyal Demokrasisi birbirini tanımıyordu¹⁶. Alman işçileri için “dayanışma, yalnızca kendileriyle eşit olanlar arasında mevcuttu.”¹⁷ Alman işçi sınıfının temsilcileri Alman Parlamentosu'nda yaptıkları konuşmalarda, sömürgelerin getirisinin düşüklüğünden ve sömürgelere yapılan büyük devlet harcamalarından yakınıyorlardı¹⁸. Alman sendikalarının uluslararası dayanışmasında ise, sömürgelerdeki siyah işgücünün maruz kaldığı acımasız sömürü sistemini sendikal yardımla değiştirme çabaları yer almıyordu. “Sömürgelerdeki uygarlaşmamış kişilerle birliktelik” mümkün değildi¹⁹.

Almanya'da sosyalist solun sömürgeler konusuna yaklaşımındaki çarpıklık, Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin 1891 yılındaki Erfurt Kongresinde kabul edilen programında da görülmektedir. Programın girişinde şöyle denilmektedir²⁰:

¹² Lorwin, L., a.g.k.(1929), s.112.

¹³ Tichelman, F., “Socialist ‘Internationalism’ and the Colonial World, Practical Colonial Policies of Social Democracy in Western Europe Before 1940 with Particular Reference to the Dutch SDAP,” Holthoon, F.v. - Linden, M.v.d., **Internationalism in the Labour Movement (1830-1940)**, Cilt 1, International Institute of Social History, Amsterdam, 1988, s.87-108.

¹⁴ Tichelman, F., a.g.y., s.100-101.

¹⁵ Mergner, G., “Solidaritaet mid den ‘Wilden”, Das Verhaeltnis der Deutschen Sozialdemokratie zu den Afrikanischen Widerstandskampfen in den Ehemaligen Deutschen Kolonien um die Jahrhundertwende,” Holthoon, F.v. - Linden, M.v.d., **Internationalism in the Labour Movement (1830-1940)**, Cilt 1, International Institute of Social History, Amsterdam, 1988, s.68.

¹⁶ Mergner, G., a.g.y., s.70.

¹⁷ Mergner, G., a.g.y., s.72.

¹⁸ Mergner, G., a.g.y., s.76.

¹⁹ Mergner, G., a.g.y., s.79.

²⁰ Russell, B., **German Social Democracy**, George Allen and Unwin Ltd., Londra, 1965, s.139

“Kapitalist bir üretim biçiminin bulunduğu tüm ülkelerde işçi sınıflarının çıkarları aynıdır... Buna göre, işçi sınıfının kurtuluşu, tüm uygar ülkelerin çalışanlarının eşit biçimde dahil olacakları bir çalışmadır.”

İngiltere’de 19. Yüzyılda birçok kişi ve kuruluş, İngiltere’nin “uygarlaştırıcı misyonu”na inanıyordu. Ancak, sömürgelerdeki yerlilere yardımseverlik duygularıyla ve adaletli bir biçimde yaklaşılmalıydı. İngiliz işçi hareketi de bu anlayışı benimsedi. Avam Kamarası’nda sömürgecilik konuları tartışıldığında, sendikalar ve temsilcileri İmparatorluğu ve sömürge sistemini veri kabul ediyor; ancak sömürgelerde sendikal hakların tanınmasını ve angaryaya karşı çıkılmasını istiyorlardı ²¹.

Fransa’da “ilk Fransız sosyalistlerinin ve ütöplastlerinin birçoğu sömürgeleştirme yanlısıydı.” 1895 yılında sömürgeciliğe karşı bir program kabul edildiyse de, bu karar, sömürgeciliğe karşı herhangi bir önemli eyleme yol açmadı. Bir süre sonra da radikaller ve sosyalistler ulusal sömürgecilik politikalarını benimsediler. Fransa’nın 1911 yılında Fas’a saldırması sürecinde ortaya çıkan protestolar, sömürgeciliğe karşı çıkmaktan çok, yol açacağı olumsuz sonuçlar nedeniyle, savaşa karşıydı. Ayrıca, “sömürgelerdeki kurtuluş mücadeleleriyle temasa girme konusunda en küçük bir girişim bile yoktu.” Cezayir söz konusu olduğunda ise, “Fransız sosyalistlerinin ve işçi hareketinin büyük çoğunluğu kuşkuya hiç yer bırakmayacak bir biçimde sömürgeci olduğunu ortaya koydu.” “19. Yüzyılın son onyıllarından başlayarak sömürgeci kampanyalar kamuoyunu fethetti; işçi hareketi de bir süreç içinde ulusal sömürgeci mutabakata dahil oldu.” Bu bütünleşme süreci Birinci Dünya Savaşı sonrasında daha da pekiştirildi ²².

Ulusal Sendikal Merkezler Uluslararası Sekreteryası’na 1911 yılında katılan Amerikan Emek Federasyonu ise çok daha açık ve acımasız bir politika izliyordu. Amerikan işçi sınıfının 20. Yüzyılın başındaki örgütlü gücü olan Amerikan Emek Federasyonu’nun başkanı Samuel Gompers, *Labor and the Common Welfare* ²³ kitabında yer alan yazılarında ve davranışlarında açıkça gözükteğü gibi, Amerikan kapitalizminin ve ABD’nin dış politikasının birebir savunucusuydu.

Soruna bu çerçevede bakıldığında akla gelen bir soru, gelişmiş kapitalist ülkelerde sendikaların meşrulaşması ve sisteme kabul edilmesi (girmesi) sürecinin emperyalizme geçiş sürecine denk düşmesinin, sömürgeler konusunda (açık veya zımni) bir anlaşmaya dayanıp dayanmadığıdır. E. Hobsbawm gelişmiş kapitalist ülkelerde sendikaların meşrulaşmasının zamanlamasını şöyle anlatıyor ²⁴:

“Avrupa ülkelerinin çoğunda, işçi hareketine hoşgörölü davranma ve ona karşı hareket etmek yerine onunla birlikte hareket etme kararı, ondokuzuncu yüzyılın sona ermesinden önce verilmedi. Fransa’da bu durum, Komün sonrası isterinin sona ermesinin ardından 1880’lerde; Almanya’da Bismarck’tan sonra sosyalizm karşıtı yasaların kaldırılmasıyla; İtalya’da Crispi baskısının başarısızlıkla sonuçlanmasından sonra gerçekleşti. Ancak İngiltere’de, sendikacılığın resmen kabulü ve seçmenliğin kitleleşmesi 1860’ların ortalarında oldu.”

Kapitalizm emperyalizm aşamasına geçerken sömürsünü çeşitlendiriyor. Doğrudan istihdam edilen işçiden elde edilen artık-değere ek olarak, sömürge ve yarı-sömürge ülkelerin ve halklarının sömürölmesi gündeme geliyor. Kapitalizm, bu koşullarda, artık-değer sömürsünde daha hoşgörölü ve demokrat bir tavır takınabiliyor. Buna karşılık, kendi ülkesindeki işçilerden talebi de, dünya çapındaki emperyalist sömürüyü kabullenmeleri. Bu

²¹ Tichelman, F., a.g.y., s.95.

²² Tichelman, F., a.g.y., s.97-8.

²³ Bkz. Gompers, S., **Labor Movements and Labor Problems in America, Labor and the Common Welfare**, 2. Basım, New York, 1969, 306 s.

²⁴ Hobsbawm, E., “Trends in the British Labour Movement,” **Labouring Men**, Londra, 1964, s.336s

koşullarda, işçi sınıfı hareketi anti-kapitalist bir çizgide değilse, kısa ve orta vadeli sınıf çıkarları onu kendi ülkesinin hakim sınıflarıyla sömürgeler konusunda ortak bir program etrafında buluşturuyor. Sömürge sisteminin devamı, sömürgeci ülkedeki işçi sınıfını rahatlatıyor; sömürge sisteminin çöküşü, sömürgeci ülkedeki işçi sınıfını sıkıntıya sokuyor, onu kendi ülkesinin sermayedarlarıyla çatışmaya zorluyor. Sendikaların anti-kapitalist bir söylem ve program benimsemeleri durumunda bile, emperyalist sömürüye karşı çıkmadıkları durumlarda kendilerine belirli sınırlar içinde tahammül edilebiliyor.

Ülkelerin sendikacılık hareketleriyle ilgili bu durum, Ulusal Sendikal Merkezler Uluslararası Sekreterliği'ne de aynı biçimde yansıyor ve bu örgüt de sömürgeciliği veri kabul ediyor; işçilerin hak ve özgürlüklerini geliştirme mücadelesini, sömürgecilikle çatışmadan ve anti-emperyalist bir çizgi benimsemeden sürdürüyor.

Uluslararası Sendikalar Federasyonu (1913-1945)

Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda müttefik ülkelerin sendikaları ve sosyalist partileri 17/19 Eylül 1918 günleri Londra'da bir konferans düzenlediler. Konferans'ta ABD Başkanı Wilson'un 14 maddelik programı kabul edildi. Bu programda, eski sömürge sistemini zayıflatmaya yönelik bir madde de yer alıyordu ²⁵:

“(5) Sömürgelerin bütün talepleri serbest, açık görüşlü ve tümüyle tarafsız bir yaklaşımla ele alınmalı, bu tür egemenlik sorunlarının çözümünde ilgili halkların çıkarlarıyla egemenliği tartışılan devletin adil taleplerinin eşit ağırlık taşınması ilkesine kesinlikle uyulmalıdır.”

Wilson'un programında Türkiye ile ilgili aşağıdaki madde de bulunuyordu:

“(12) Bugünkü Osmanlı Devletindeki Türk kesimlerine güvenli bir egemenlik tanınmalı, Osmanlı yönetimindeki öbür uluslara da her türlü kuşkudan uzak yaşam güvenliğiyle özerk gelişmeleri için tam bir özgürlük sağlanmalıdır. Ayrıca Çanakkale Boğazı uluslararası güvencelerle gemilerin özgürce geçişine ve uluslararası ticarete sürekli açık tutulmalıdır.”

Bu dönemde İngiltere ve Fransa'nın sömürge çıkarlarıyla bağdaşmayan bu taleplerin arkasında, ABD'nin Afrika ve Asya'daki sömürgeleri kendi denetimi altına alma girişimi vardı. Bu konu, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde de önemini korudu. ABD'den AFL, Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun genel politikasında anti-komünizmin temel alınmasını isterken, Sovyetler Birliği'nin sömürge ülkelerdeki bağımsızlık mücadelesine verdiği desteği etkisizleştirmek ve sömürgeleri kendi doğrudan etkisine açmak için, ICFTU'nun sömürgelerin bağımsızlıklarını kazanmasında daha etkili bir rol oynamasını istiyordu. Buna karşılık, İngiltere ve Fransa gibi sömürgeci ülkelerin sendikal merkezleri bu konudan büyük rahatsızlık duyuyorlardı ²⁶.

Londra Konferansı'nda kabul edilen bu tavır, Uluslararası Sendikalar Federasyonu'nun 1919 yılında yeniden faaliyete geçmesi sonrasında önem kazanmadı. Sömürgeler sorunu, ABD Devlet Başkanı'nın talepleri düzeyinde bile ele alınmadı.

Uluslararası Sendikalar Federasyonu'nun 28 Temmuz 1919 günleri Amsterdam'da toplanan kongresine Avusturya, Belçika, Çekoslovakya, Danimarka, Fransa, Almanya, Lüksemburg,

²⁵ Oran, B.(ed.), **Türk Dış Politikası**, Cilt I, İletişim Yay., İstanbul, 2001, s.100

²⁶ Bkz. Carew, A., “Towards a Free Trade Union Centre: The International Confederation of Free Trade Unions (1949-1972),” Carew, A. et al (ed.), **The International Confederation of Free Trade Unions**, Peter Lang, Almanya, 2000, s.187-339.

Hollanda, Norveç, İspanya, İsveç, İsviçre, İngiltere ve ABD'den sendikalar katıldı. Bu örgütler 17.740.000 üyeyi temsil ediyordu.

1919 Amsterdam Kongresi'nde ABD'den AFL'nin politikalarının tam zıttı bir sonuç çıktı. Anti-bolşevik bir çizgi izlenmesine karşın, "üretim araçları mülkiyetinin toplumsallaştırılması" savunuldu. Ayrıca, Sovyet Rusya'ya ve Macaristan'a uygulanan ablukaya karşı çıkıldı. ABD'den AFL'nin temsilcisi Samuel Gompers her iki karara da karşı tavır aldı²⁷. Nitekim, AFL 1921 yılı Mart ayında Uluslararası Sendikalar Federasyonu üyeliğinden ayrıldı. Örgütün 1920 yılında Londra'da ve 1922 yılında Roma'da yapılan kongrelerinde de, sosyalizmin yolunun "toprakağın ve üretim araçlarının toplumsallaşmasından geçtiği" kararı alındı²⁸. Uluslararası Sendikalar Federasyonu'nun bu tavrı, 1932 yılında köklü bir değişikliğe uğradı. Üretim araçlarının mülkiyetinin toplumsallaştırılması hedefi kaldırıldı²⁹.

Gelişmiş kapitalist ülkelerin sendikacılık hareketleri ve Uluslararası Sendikalar Federasyonu, 1919-1922 döneminde Anadolu'da emperyalizme karşı verilen ilk başarılı kurtuluş savaşı konusunda tamamiyle duyarsız kaldılar. Uluslararası Sendikalar Federasyonu'nun yayın organı olan The International Trade Union Movement Dergisi 1921 yılında yayımlanmaya başladı. Derginin, 1921, 1922 ve 1923 yıllarına ilişkin sayılarında Anadolu'daki anti-emperyalist başkaldırıya karşı tek satır yoktur. Ayrıca, Uluslararası Sendikalar Federasyonu'nun 1920, 1921, 1922 ve 1923 yıllarında 1 Mayıs bildirimlerinde de sömürgeler sorununa ve Anadolu'daki direnişe ilişkin tek bir sözcük bulunmamaktadır. 1920 yılındaki 1 Mayıs bildirisinde, üretim araçlarının toplumsallaştırılması talebi öne çıkarılmaktadır³⁰. 1921 yılında 1 Mayıs bildirisinde, "hakim sınıftan iktidarı alma" konusundaki kararlılık ifade edilerek, dünya barışının sorunması ve militarizme karşı tavır alınması istenmektedir³¹. 1922 yılı 1 Mayıs bildirisinde, enternasyonalizmin zaferi için, gericiliğe karşı ve evrensel barış için çaba gösterilmesi istenmektedir³². 1923 yılı 1 Mayıs bildirisinde ise, "işçilerin kurtuluşunun işçilerin kendilerinin görevi olduğu" belirtilmekte, Avrupa'da barışın tehdit altında bulunduğu ifade edilerek diktatörlüklerin ve faşizmin özgürlükler ve işçi hakları açısından tehdit kaynakları olduğu vurgulanmakta ve 1 Mayıs günü "tüm ülkelerin proletaryasının işçi sınıfının yenilmez ve parlak uluslararası dayanışmasını yeniden göstermesi" isteniyordu³³. Uluslararası Sendikalar Federasyonu'nun dergisinin 1921-1939 dönemine ilişkin 19 cildi incelendiğinde, sömürgeler sorununun Federasyon kararlarında veya araştırmalarda hiç yer almadığı görülmektedir. Bu tavır, yukarıda saptanan çizgi ile uyum içindedir. İngiliz, Fransız, Alman işçi sınıfları kısa ve hatta orta vadeli çıkarlarını emperyalist sömürünün devamında gördüklerinden, sömürge ve yarı-sömürgelerdeki anti-emperyalist savaşlar karşısında kendi devlet politikalarını (sessiz kalarak veya açık onay vererek) destekliyordu.

Sendikalar Kızıl Enternasyonalisi'nin Uluslararası Sendikalar Federasyonu'na yönelttiği eleştirilerin odak noktalarından biri de, Federasyon'un sömürgeler sorunu konusunda gösterdiği sessizlikti. Sendikalar Kızıl Enternasyonalisi (Profintern) Genel Sekreteri Aleksandr Losowsky (Salomon Abramovitch Drizdo), 1925 yılında yayımlanan **Fünf Jahre RGI (Rote Gewerkschafts Internationale)** kitabında bu konuya özel bir yer ayırmıştı. Losowski, Uluslararası Sendikalar Federasyonu'nu, "Fransız emperyalizminin Fas'a yönelttiği saldırılar karşısında parmağını oynatmamakla," "Çin işçilerinin emperyalizme karşı mücadelesinde hiçbirşey yapmamakla," "sömürgelerin bağımsızlığı konusunda bir kez bile olsun görüş

²⁷ Schevenels, W., a.g.k., s.88-89.

²⁸ Goethem, G.v., "Conflicting Interests: The International Federation of Trade Unions (1919-1945), Carew, A. et al (ed.), **The International Confederation of Free Trade Unions**, Peter Lang, Almanya, 2000, s.85, 88.

²⁹ Goethem, G.v., a.g.y., s.117-8.

³⁰ IFTU, **The International Trade Union Movement**, January 1921, No.1, s.14-15.

³¹ IFTU, **The International Trade Union Movement**, March/May 1921, No.2/3, s.43.

³² IFTU, **The International Trade Union Movement**, March/April 1922, No.2, s.62-3.

³³ IFTU, **The International Trade Union Movement**, May/June 1923, No.3, s.6-7.

bildirmemekle” suçluyordu ³⁴. Losowski, kitabının “Enternasyonaller ve Sömürgeler” başlıklı 8. Bölümünde de Uluslararası Sendikalar Federasyonu ile Sendikalar Kızıl Enternasyonali'nin sömürgeler soruruna ve sömürgelerdeki anti-emperyalist mücadelelere bakışını karşılaştırıyor ve Federasyon'u sert biçimde eleştiriyordu. Losowsky şöyle yazıyordu: “Avrupa proletaryasının bir bölümüne dayanan Amsterdam (Uluslararası Sendikalar Federasyonu, YK) aristokratları için sömürgelerin işçileri sınıf kardeşleri değildir; kaderleri doğa tarafından emperyalizmin boyunduruğunu boyunlarında taşımak olarak belirlenmiş iş hayvanlarıdır.” ³⁵

Uluslararası Sendikalar Federasyonu'nun ve onu oluşturan örgütlerin sömürgeler konusundaki yetersiz ve hatta olumsuz tavrı, 2000 yılında yapılan bir sempozyuma sunulan tebliğde de şu şekilde ele alınıyordu ³⁶:

“RILU (Sendikalar Kızıl Enternasyonali) bir başka alanda daha IFTU'nun (Uluslararası Sendikalar Federasyonu) karşısında tavır aldı. Başından itibaren sömürgeciliğin ve emperyalizmin koşulsuz olarak karşısında olduğu için, sömürgeleştirilmiş ve yarı_sömürgeleştirilmiş ülkelerdeki işçileri, yalnızca bağımsızlığın kazanılması için değil, fakat aynı zamanda onların ekonomik çıkarları ve sonunda da sosyalist devrim için örgütleme hazır olduğunu açıkladı. Bu alanda RILU'nun çok başarılı olması, bu nedenle, şaşırtıcı değildir. IFTU burada hemen hemen yoktu. Sömürgeci güç olan ülkelerdeki IFTU üyesi örgütler, eğer sömürgeciliği açıkça savunmuyorsa, genellikle anti-sömürgeci mücadeleyi fazla anlamıyorlardı.”

Uluslararası Sendikalar Federasyonu 1945 yılına kadar ağırlıklı bir Avrupa örgütü olmaya devam etti. Örgüt, sömürgelerin emperyalist boyunduruktan kurtulması için hiçbir çaba içine girmedi. Bu yıllarda tek tek bazı sömürgelerde işçi hareketleri gelişirken, Uluslararası Sendikalar Federasyonu, bunlara karşı da duyarsız kaldı ve sömürgelerde ortaya çıkan sendikalar genellikle sömürgeci ülkenin sendikasının denetimi ve güdümünde gelişti. Hatta, İngiliz sömürgelerinde olduğu gibi, ülkedeki sendikal merkez, kendi çalışma bakanlığı ile işbirliği yaparak, sömürgelerdeki işçi hareketini denetim altında tutmaya çalıştı ³⁷. Uluslararası Sendikalar Federasyonu, 1924-1927 döneminde, Balkanlarda, Baltik ülkelerinde, Hindistan, Çin, Arjantin, Meksika, Brezilya ve Güney Afrika'da örgütlenme çalışmalarında bulundu ³⁸. Ancak, Uluslararası Sendikalar Federasyonu Başkanı Purcell, sömürgeciliğe karşı duyarsızlıkları konusunda sessiz kalırken, sömürgelerdeki sendikalarla işbirliği konusundaki yetersizliklerini 1927 yılında şöyle dile getiriyordu: “Dünya ölçeğinde hala tam olarak gelişmiş değiliz. Milyonlarca renkli insanın tam olarak proleterleştikleri gerçeğini de tam olarak kavrayabilmiş değiliz.” ³⁹

Uluslararası Sendikalar Federasyonu'nda bir Avrupa örgütü olma tartışmaları bile yapılıyordu. Büyük bir uzak görüşlülükle, Avrupa Birleşik Devletleri'nden söz ediliyordu. Federasyon'un genel sekreterlerinden Edo Fimmen 1924 yılında yayımlanan kitabında (Emeğin Alternatifi: Avrupa Birleşik Devletleri veya Sınırlandırılmış Avrupa), kapitalizmin artık ulusal sınırları aştığını ve uluslararası düzeyde yeni blokların oluştuğunu belirledikten sonra,

³⁴ Losowsky, A., **Fünf Jahre RGI**, Berlin, 1925, s.13.

³⁵ Losowsky, A., a.g.k., s.21.

³⁶ Tosstorff, R., “Moscow Confronts Amsterdam: On the History of the Profintern (1920-1937),” Wilde, B.d. (ed.), **International Conference, The Past and Future of International Trade Unionism, Ghent, May 19-20, 2000**, International Association of Labour History Institutions and AMSAB Institute of Social History, 2000, s.255.

³⁷ Örnek için bkz. Davies, I., **African Trade Unionism**, Penguin, 1966; “The Colonial Experience (Labour Policies of Britain, France and Belgium)” bölümü ve s.38.

³⁸ Schevenels, W., a.g.k., s.160.

³⁹ Goethem, G.v., a.g.y., s.106.

daha merkezîyetçi bir Federasyon öneriyordu ⁴⁰. Uluslararası Sendikalar Federasyonu, 1932 yılında Avrupa ölçeğinde bir ekonomik birliğin oluşturulması çağrısını yapıyordu ⁴¹.

Uluslararası Sendikalar Federasyonu, sömürgeciliğin sona erdirilmesi talebini gündeme getirmezsen, Avrupa dışındaki bazı ölkelerdeki örgütlenme çalışmalarını 1929 yılından sonra hızlandırdı. 1930 ve 1931 yıllarında Türkiye, Suriye, Lübnan, Filistin, Irak ve Mısır'ın da içinde yer aldığı Yakın Doğu'ya iki büyük gezi düzenlendi. Ayrıca, diğer kıtalardaki sendikal merkezlerle de ilişkilerde önemli gelişmeler yaşandı ⁴².

Uluslararası Sendikalar Federasyonu'nun daha sonraki yıllardaki mücadelesinde temel hedef faşizmin yenilmesi idi.

Federasyon İkinci Dünya Savaşı döneminde bir Acil Uluslararası Sendika Konseyi oluşturdu. Konsey'in 1942 yılı Eylül ayında yapılan toplantısında oluşturulan bir komiteye, Savaş sonrası döneme ilişkin taleplerin formüle edilmesi görevi verildi. Schevenels'in raportörlüğünde toplanan komitenin hazırladığı rapor, Acil Uluslararası Sendika Konseyi'nin 30 Mart 1944 günlü toplantısında kabul edildi. Bu raporda sömürgelerin durumuyla ilgili aşağıdaki talep yer alıyordu ⁴³:

“5. Sömürge ve Yarı-Sömürge Halkların Yönetiminde Uluslararası Gözetim

“Bu bölgelerin yönetimi tümüyle onların mevcut yöneticilerinin ellerinde kalabilirken, yukarıda belirtilen dünya örgütünün otoritesi altında, sömürge halkların yalnızca kendi yararlarına olacak bir biçimde yönetilmelerini ve bağımsız ve kendi kendilerini yöneten ölkeler durumuna hızlı bir biçimde evrilmelerini sağlayacak bir biçimde (sömürge, YK) yönetimlerinin politikasını sürekli olarak gözetim altında tutmaya yetkili uluslararası komisyonlar kurulmalıdır.”

Dikkat edileceği gibi, Uluslararası Sendikalar Federasyonu, 1944 yılında bile, sömürgelerin ve yarı-sömürgelerin tam bağımsızlığını talep edememektedir.

Bu belgenin ilginç bir özelliği de, Avrupa Birleşik Devletleri'nin kurulmasını savunmasıdır. Uluslararası Sendikalar Federasyonu'nun kabul ettiği raporda, Avrupa kıtası için ideal çözümün, tüm ölkeleri kapsayan bir devletler federasyonu olduğu belirtilmektedir. Raporda, tüm Avrupa işçilerine, tüm halkların özgürlük ve eşitlik içinde demokratik birliklerini sağlamak amacıyla birleşik bir Avrupa'nın kurulmasının şartlarını yaratmaları için çağrı yapılmaktadır ⁴⁴

1945 yılının sonunda Uluslararası Sendikalar Federasyonu'na üye örgütler ve üye sayıları aşağıda sunulmaktadır ⁴⁵:

ABD	AFL: Amerikan Emek Federasyonu	6.940.000
Arjantin	CGT: Genel Emek Konfederasyonu	180.000
Avusturya	ÖGB: Avusturya Sendikalar Konfederasyonu	350.000
Belçika	CGTB: Genel Emek Konfederasyonu	450.000
Kanada	TLCC: Kanada Meslekler ve Emek Kongresi	344.000
Çin	Çin Emek Derneği	590.000
Danimarka	DSF: Sendikalar Konfederasyonu	500.000
Fransa	CGT: Genel Emek Konfederasyonu	5.100.000
İngiltere	TUC: Sendikalar Kongresi	6.812.000

⁴⁰ Goethem, G.v., a.g.y., s.97.

⁴¹ Goethem, G.v., a.g.y., s.119.

⁴² Schevenels, W., a.g.k., s.191-194.

⁴³ Schevenels, W., a.g.k., s.302, 417.

⁴⁴ Schevenels, W., a.g.k., s.402.

⁴⁵ Schevenels, W., a.g.k., s.426-7.

Hindistan	NTUF: Ulusal Sendika Federasyonu	407.800
Meksika	CTM: Emek Konfederasyonu	530.000
Lüksemburg	CSL: Sendika Komisyonu	20.000
Hollanda	NVV: Sendikalar Konfederasyonu	170.000
Yeni Zelanda	NZFL: Yeni Zelanda Emek Federasyonu	218.400
Norveç	AFL: İşçi Sendikaları Ulusal Federasyonu	400.000
İspanya	UGT : Genel Emek Konfederasyonu	20.000
Filistin	Histadrut: Yahudi Emeği Genel Federasyonu	150.000
İsveç	LO: Ulusal Emek Örgütü	1.200.000
İsviçre	USS: Sendika Federasyonu	250.000
Güney Afrika	Ortak Sendika Konseyi	120.000
Toplam		24.751.800

1945 yılı sonunda üye bulunan dışında, 1901 yılından sonra bir süre de olsa üyeliği bulunan kuruluşların buldukları ülkeler de şunlardır: Bulgaristan, Çekoslovakya, Estonya, Finlandiya, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İtalya, Letonya, Litvanya, Polonya, Romanya, Sırbistan, Bosna, Hırvatistan, Arjantin, Peru, Güneybatı Afrika, Hollanda Doğu Hint Adaları ⁴⁶ (West Indies)

Sonuç

İşçilik bilinci, işçinin ücretli emek olduğunu ve sorunlarının çözümü için işvereniyle mücadele etmesi gerektiğini anlamasıdır. Bu bilinç, hayatın öğretmenliğinde kendiliğinden öğrenilir.

Sınıf bilinci, işçinin, sorunlarının çözümü için yalnızca kendi işvereniyle değil, bir bütün olarak işverenlerle mücadele etmesi gerektiğini ve bunu yaparken de kendisi gibi işçi olanlarla birlikte davranmaktan başka yolunun olmadığını anlamasıdır. Sınıf bilinci genellikle sınıf mücadelesi içinde hayatın öğretmenliğinde kendiliğinden öğrenilir ve siyasal mücadeleye doğru evrilir. Ancak, kişinin sınıf mücadelesinden önce (çeşitli nedenlerle) siyasal mücadeleye katılmış olması durumunda, bu bilinç daha kolay ve hızla edinilir. Sınıf mücadelesi ve sınıf bilinci, sosyalist, komünist, anarşist veya bir başka biçimde anti-kapitalist olmak zorunda değildir. Sınıf bilinçli bir işçi, mevcut kapitalist sistem içinde iyileştirmeler yolunu da tercih edebilir.

Kapitalist sistemde sermayedar sınıfın örgütlülüğü ulusal sınırlarla kısıtlı değildir. Sermayenin uluslararası düzeyde gerçekleştirdiği işbirliği ve dayanışma, işçi sınıfı hareketinde de işbirliği ve dayanışma eğilimlerini geliştirir ve güçlendirir. Diğer bir deyişle, işçi sınıfı içinde enternasyonalist bilincin, işçi sınıfının sorunlarının çözümünün ancak işçi sınıfının uluslararası düzeyde işbirliği, güçbirliği, dayanışma ve hatta ortak etkili örgütlenmesiyle gerçekleşeceği, iki biçimde öğrenilebilir. Birincisi, kitlesel düzeyde bilinçlenmenin önkoşulu olan ortak çıkar birliğinin zaman içinde hayatın öğretmenliğinde kendiliğinden öğrenilmesidir. İkinci yol ise, enternasyonalist bir ideolojiden hareketle enternasyonalizmin savunulmasıdır.

İşçi sınıfının enternasyonalist bir çizgiye gelmesinde belirleyici olan sınıf çıkarlarıdır.

19. yüzyılın son çeyreğinde uluslararası sendikal örgütlerin ortaya çıkmasında ana neden, grev kırılcılığının önlenmesi ve çeşitli ülkelerde çalışma mevzuatı, çalışma koşulları ve ücretler konusunda bilgilenmeydi. 1889 yılından itibaren oluşturulan uluslararası meslek örgütlerinin temel amacı, bu iki ihtiyacın karşılanmasıydı. Birinci Dünya Savaşı'na kadar uluslararası meslek örgütlenmeleri ve Ulusal Sendikal Merkezler Uluslararası Sekreteryası

⁴⁶ Schevenels, W., a.g.k., s.423-425.

görevlerini bu iki konu ile sınırlandırdı. Ancak, Birinci Dünya Savaşı sonrasında bu iki görev de önemini yitirdi. Ulus-devletler arasında sınırlar önem kazandı ve işgücünün hareketliliğine getirilen kısıtlamalarla, uluslararası düzeyde grev kırılcılığı büyük ölçüde sona erdi. Diğer taraftan, 1919 yılında Uluslararası Çalışma Örgütü'nün kurulmasıyla, ülkelerde çalışma mevzuatı, çalışma koşulları ve ücretler konusunda bilgi derleme görevi yerine getirilmeye başlandı.

1919 sonrasında uluslararası sendikal örgütler, işçi sınıfının sermayeye karşı örgütlenmesinde ve mücadelesinde doğrudan birer araç olmaktan çok, dünya ölçeğindeki başka mücadelelerde etkili oldu. Demokrasi, sendikal haklar, anti-komünizm, v.b.

Sermayenin ulusötesi kimliğinin öne çıkması, enternasyonalist eğilimler olduğu kadar ulusalçı eğilimleri de güçlendirdi. Çeşitli ülkelerin sendikal örgütleri, kendi devletleriyle işbirliği içinde, korumacı politikalar uygulamaya çalıştılar. Social labelling, v.b.

ETUC bir uluslararası örgüt değil; yeni oluşan bir ulusüstü devletin sendikal yapısı. Başlangıçtan beri bu perspektif vardı. Günümüzde gerçekleşiyor.

Enternasyonalist bilinç çeşitli biçimlerde olabilir:

- Gelişmiş kapitalist ülkelerin işçileri arasında
- Gelişmiş kapitalist ülkelerin ve azgelişmiş ülkelerin işçileri arasında
- Uluslararası işçi sınıfı hareketiyle anti-emperyalist güçler arasında